

 BUTLLETÍ DEL

CENTRE EXCURSIONISTA

DE CATALUNYA

ANY XIII

MAIG DE 1903

N.º 100

DE RIPOLL A OLOT
Y SANT FELIU DE PALLEROLS

Una excursió ben atractiva fou la que ferem alguns companys del CENTRE a dites poblacions els dies 1 y 2 de Febrer, perquè a la bellesa del terror que anavem a trepitjar s'hi ajuntà la casualitat d'haver fet pochs dies abans una regular nevada, que, per cert, si ajudà a embellir l'espectacle, també fou causa d'algun contratemps que podia portar conseqüències desagradables.

Ab els socis senyors Codina, Basté, Reig, Plaja y Piera sortírem de Barcelona'l diumenge dia 1, en el primer tren de Sant Joan, arribant a Ripoll a dos quarts d'onze del matí. El projecte era d'arribar a Ripoll y tenir preparat a l'estació un guia y matxo pera portar el fato y poder emprendre la marxa sense retraçar les sis o set hores que calien; més entre no haver arribat encara la carta que avisava la preparació del guia y el retraç del tren, nos varem veure obligats a fer una hora de parada a Ripoll pera trobar-ne, no podent-nos posar en camí fins a dos quarts de dotze. Sortírem, doncs, en direcció a Vallfogona per la carretera en construcció, ab un temps fresquet, més sense esser molest y mig ennuvolat y mig serè, aguantant-se aixís tot el dia.

A mida que anarem pujant, la temperatura se refredà

una mica, embellint-se l'espectacle, y la neu que abans vèyem de lluny o a dalt les serres, ja la trepitjavem. El primer cop de vista nevat fou de gran impressió: desde'l Coll de Creu de les Tenes, tota la vall y ribera de Vallfogona y tota la serralada de la dreta eren completament blanques, destacant-se en primer terme l'ermita de Sant Bernabé, com si descancés damunt d'un mató, donada la forma cònica y la blancor del tossal. Al fons s'ovirava ja'l poble de Vallfogona. Ens paràrem una estona a reposar, notant bastant fred, que caminant no sentiem. Mirat el termòmetre, marcava prop d'un grau sota zero, a l'altura de 830 metres, en que estavem situats.

Per un camí molt reganyós baixàrem a la riera, passant pel costat de la casa pairal de Montorro. L'aigua baixava en abundancia per aquell riuet tant alegroy; y, si bé hi faltava'l fullatge y verdor dels arbres com element principal de poesia, en cambi'l substituïa les reconades de neu, que ho convertien en un hermós paisatge d'hivern.

Per la dreta de la ribera sempre, cap als molins y cap al pla, la neu hi era abundant, d'un gruix de més d'un pam, y formant en alguns punts veritables llençols. Trobàrem alguns paratges plens de poesia, tranquil·la y delitosa a voltes, imponent y feréstega quan en alguna reconada'l cingle y el rocam negrós se barrejaven ab la blancor pura de la neu. Per fi, després de passar distintes palanques y deixar el riu, vingueren les dugues pujadetes que Déu n'hi dò d'accidentades y plenes de fang y neu, entrant prop les dugues de la tarde al poble de Vallfogona, que ja de lluny l'anavem observant, ab ses cases altes d'un color trist, totes de pedra, ab poques finestres y encara petites, fent sentinella dalt del turó, sol, isolat, en aquella vall tant blanca y quieta. De correguda cap a l'hostal, passem per un carrer trist, estret, on may hi deu haver entrat el sol, mullant-nos ab l'aigua de la neu que s'anava fonent de les teulades. Al cap-d'avall d'aquest carrer hi ha una volta y uns porxos, y se surt a la plaça, que es gran de debò, en proporció al poble. Una grossa inscripció al frontis d'una casa'ns fa saber que som a la «Plaza de la

Constitución», y un altre que de mida encara'l guanya entera als que saben de llegir, per curts de vista que siguin, que en aquell poble també disfruten de «Casas Conistoriales». Més amunt, en una mena de carrer ab molta pendent, hi ha l'hostal, y al dessobre, o siga a la part més alta del poble, hi ha les ruïnes de l'antich castell, del que'n resten quatre murs y el campanaret romànich de la capella.

Donàrem la volta per altres carrers, estrets tots y tal com els que havíem vist, retornant a l'hostal, siguent molt ben rebuts per la mestressa, que es força aixerjida. Pujàrem per una escala estreta y fosca al primer pis, trobant una cuina ab la seva llar, ben gran, on, ab la poca claror que entrava per una finestra y la que donava'l foch, se veyen asseguts a l'escó una pila d'homes que s'escalfaven o s'aquilotaven: tant era'l fum que hi havia.

Al cap d'una bona estona dinàrem en una sala grandeta ab finestres al carrer, desde on dominavem la part més baixa del poble contemplant les montanyes d'enfront, blanques completament, ressaltant-hi'ls poch arbres ab fullatge, com taques negres. Ens asseguerem tots els companys a una tauleta rodona d'un angle de la sala, al peu mateix de la finestra, ben estrets per cert, no perquè fos petit el local pera nosaltres, sinó perquè, per lo vist, allò era'l cafè, y totes les altres taules y banchs estaven ocupats per una munió d'homes jugant al truch, que movien un xivarri aixordador, y tant adalerats empaitaven la fortuna, que ni tant sols s'adonaren de nosaltres. Entre aquell soroll y baralla de trumfos dinàrem bé, atès a esser un poble tant petit y haver-se encarregat el dinar am tanta rapidesa, ab bona gana y millor humor. Bona sopa de pa moreno ab ous, costelles de xay, butifarra y fins cafè, que res tenia de sibarítich; y després, ab la panxa calenta y sense entretenir-nos gens perquè'l temps no podia esser més just, altra vegada a la feina. Molt nos hauria agradat poder visitar tot el poble ab deteniment y veure l'iglesia, que per la part de fòra res té de particular, ben al contrari, es lletja, degut a reformes en la primitiva obra romànica; però havíem d'anar massa lluny a dormir.

Sortírem del poble prop de les quatre de la tarda, no sense admiració de la gent, que'ns contemplava ab curiositat y extranyesa de veure *senyors* en aquell temps de l'any tant fred y ab tanta neu, y, més que això, volguer-se'n anar a peu a Olot, que era encara tant lluny y ab tant mal camí. Fins alguns ens aconsellaven que no ho intentessim, perquè tornariem enrera. Ja començaven a fer-nos mitja por; més com ja sabíem que feya dos dies havien obert camí després de l'incomunicació en que'ls deixà la nevada, bé o malament decidírem seguir l'itinerari projectat.

Per fi, deixàrem el poble ensopit en la fredor, en direcció a Coll de Canes, passant per davant de l'iglesia y la font dels Ferrerons, que no era tal font, sinó un caramell de glaç. Guanyàrem la forta pujada que ve després, que, entrè esser pedregosa y glaçada la neu, resultà pesadeta, y essent dalt tinguerem ocasió d'admirar un paisatge d'hivern tant hermós que sols el pinzell podria descriure pera fer-se'n ben bé càrrech.

Figureu-vos tota la vall a vista d'aucell: tot era blanch, torrents y plana, camps y poble, a l'igual que les montanyes que l'enronden.

Semblava una mar de llet, on l'escalat que formaven les faixes de conreu, de linies suaus, feya l'efecte de grosses onades que vinguessin a refredar-nos més els nostres peus ja gelats. El sol de mitja tarde d'hivern, dèbil, esblanqueit, augmentant-li aquest to'ls reflexes de la neu, confosos per la mica de boirina, donava, en general, un aspecte metàlich com la de la blancor de l'alumini, que fins no's podia mirar massa fixo, donchs deixava entontit.

Després el camí empitjorà de tal manera, entre'ls rochs y fang a la part soley y els quatre y cinch pams de neu a l'ubaga, que resultava penós assolir el coll, sobre tot arribar-hi ab claror de dia. Nos vegerem obligats a saltar com cabres, y, aprofitant els troços de neu glaçada y quasi suant, hi arribàrem, per fi, a mitja fosca. El vent que feya, dalt del coll, ens va obligar a tapar-nos bé ab els abrìchs, per lo fred que era, marcant el termòmetre, als

pochs minuts d'exposició, zero graus. Començarem la baixada cap a la vessant d'Olot, que, encara que era quelcom perillosa per lo relliscós del gel, seguim animats, perquè'l traginer assegurà que prompte s'acabaria la neu, puix en tota aquella banda hi havia nevat poch y ja quasi no n'hi havia; y, efectivament, a mida que avançavem ne trobavem menys fins al fons del torrent, que ja era ben sech. Després d'una hora de fosca, sols acompanyats de la remor del riu, que no vèyem, y per quina vora tinguérem de seguir bella estona, entràrem a Riudaura que eren prop les set. Tot el troç de camí que segueix el riu es planer, però dolent, tenint sort de la poca claror que dava la neu de la montanya y la mica de lluna nova, pera no ensopegar a cada pas. Per cert que aquesta poca llum dava un conjunt fantàstich an aquell paisatge, que, sés dubte, de dia ha d'esser delitós. El poble semblà ja dormir, puix totes les portes eren ben tancades, y per les finestres poch llums s'hi veien. El brugit que moviem nosaltres ab el soroll de les sabates ferrades damunt les pedres y el trepig del matxo cridaren l'atenció d'algun veí, que ab curiositat y recel obria la finestra. Trucàrem a l'hostal, anomenat a Càn Cul-rodó, pera beure y descansar un ratet; hi entràrem, asseyent-nos vora'l foch, que donava ganes de no moure-s, y després cap a Olot, per la bona carretera, sense neu ja, més ab molt fred. Sols tinguérem una grossa dificultat en atravessar les rieres pels passos de pedres y a les fosques, que per cert costà una mullena de peus a algun company. En el segon pas, que es el més llarch, prou nos refiavem d'un fanal, que demanariem a l'hostal de la Corda; més en l'històrich hostal tot-hom devia dormir, y fort, ja que ni sentiren quan trucàrem.

A tres quarts de nou arribàrem a Olot, després d'una jornada cançadota a causa del mal camí, la neu y el retraç de la sortida de Ripoll, tenint de trescar de valent tot el dia pera no estar gaire més temps del que marca la guia.

Se sopà y dormí a la fonda Colom, essent ben servits; y a l'endemà, a les set del matí, de peus a terra, esmorzar y donar un tom per la vila, y després cap a Sant Francesch,

a veure'l cràter del volcà. Desde aquest punt el cop de vista era sorprenent. De moment tot era emboirat, més després, desfeta la broma per la calor del sol y el ventet del Nord, aparegueren blanques, enterament, totes les montanyes que'ns voltaven, més que'l dia abans, puix durant la nit havia nevat altra volta. Feya vent del Nord y era fred de debò. Els cims més alts dels Pireneus treien el cap com immensos gegants blanchs, fent la pols al Canigó, que s'ovirava més cap a llevant, orgullós d'esser dels més ben plantats. El Puig Sacalm a l'altra banda, també vestit d'hivern, dibuixava sa característica y hermosa figura sobre'l fons del cel blau. Deixàrem aquell incançable espectacle, baixant per la dreuera y per damunt d'aquella massa de terres volcàniques, retornant a Olot.

A les deu del matí sortírem en tartana cap a Les Preses, poblet a 4 kilòmetres d'Olot, petit, d'unes 1,200 ànimes, vell y rònech, més alegroy y tranquil, pur model de poble de l'alta montanya. Els carrers són nèts; té una bona plaça ab una iglesieta romànica, tot d'un conjunt molt simpàtic. El dia y hora que'l visitàrem estava de grossa festa: la Candelera. En aquell moment acabava la missa major, y una munió de gent sortia, com formigues del cau, per la porta de l'iglesieta, quedant en un moment la plaça plena de gom a gom. Feya un bonich cop d'efecte aquesta bellugadiça, destacant els colors vius de les barretines dels homes y de les faldilles de les dònes, sobre'l conjunt negrós. Tot-hom, homes y dònes, portaven satisfets, a la mà, el ciri guarnit ab flors de paper o cintes, o també'l manadet de candeles, que acabava de beneir el rector; ciri que passa a adornar el damunt de la calaixera y més endavant a fer llum al monument. Enamorava aquella tranquil·litat y senzillesa. A colles o d'un a un anà esbargint-se la gentada, y sols restà a la plaça un agrupament que esperava la subasta del producte de les bassines durant les misses del dia. Prou volíem presenciar aquesta costum típica, més era tard y devíem marxar. Tornàrem a enfilat la carretera y, després d'atravessar aquella fèrtil plana, començàrem la pujada cap a Sant Esteve den Bas,

que deixarem a la dreta sense entrar-hi, en direcció al coll del mateix nom, ont hi feya una tant forta y freda tramontana que privava d'anar a peu, obligant, vulgues que no, a restar arrupit dins la tartana.

Donàrem l'adéu a les ermites de Santa Madalena y Sant Miquel, últims baluards d'aquella hermosa plana enfilats dalt les serres, y passàrem a l'altre vessant, on millorà la carretera, puix abans d'arribar al coll està intransitable, sobre tot el troç de pujada. En tota aquesta banda'l paisatge es bonich, puix grans boscos y bones masies adornen les montanyes. Prop les dues eren quan arribàrem a Sant Feliu de Pallerols, encarregant el dinar a l'hostal del davant de l'estació del carril, anant després a donar un tom pel poble. Hi havia animació de debò, indicant afluència de forasters les moltes parades de roba y quincalla, y una bona fira de garrins y algun que altre bou y cabra. La nota de la fira resultava molt simpàtica ab tant brugit y aquella continua bellugadiça de gent saltant de parada en parada, ben al revés de la mainada, que no's movia del voltant d'alguns venedors de turrans d'Amer, que són una mena de gurmanderia propia d'aquella comarca; tot això banyat per un sol groch, que semblava de primavera.

Retornàrem a l'hostal, dinàrem, y després cap al tren, que'ns portà a Girona, mentres nosaltres no'ns moviem d'abocats a les finestretes pera no deixar escapar res del rich panorama, sobre tot quan trobàrem el Ter, en que hi ha paratges preciosos, fent-nos càrrech de passada de les destroces fetes pels últims aiguats. No'ns deixàrem perdre l'ocasió de contemplar la resclosa del Pastoral, obra de les més importants en aquest ram, que tanca completament el riu en la part més estreta, y es de gran rendiment industrial.⁵

Arribàrem a Girona, prenent l'express, que'ns portà a Barcelona, ben satisfets de l'anada y ab ganes de fer-ne d'altres.

EXCURSIÓ A SANT FELIU DE TORELLÓ Y BELLMUNT

Els dies 1 y 2 de Febrer de 1903, ab els Srs. Llorens, Batlles, Romano, Serra, Barrés y Espel, sortírem en el tren de Sant Joan de les Abadesses a les sis quaranta-cinch minuts del matí, o siga ab mitja hora de retràs, arribant a Torelló a les deu quinze minuts. Retrocedint el camí via enrera fins a arribar a un petit pont de ferro, trencàrem a l'esquerra per un caminet en direcció de la carretera que travessa'l riu Gés, deixant-la als cinch minuts pera seguir un bon camí de carro que arrenca de la part esquerra, que'ns portà a Sant Vicens de Torelló, aont entravem a les onze. Després de visitar sa romànica iglesia y son esbelt campanar, a les dotze emprenguerem el camí de Sant Pere, per la mateixa carretera abans esmentada, arribant-hi a tres quarts d'una. El principal element de vida de la població es una infinitat de petites industries dedicades a treballar el boix, arbust que abunda moltíssim en ses veïnes montanyes. Hi ha establerta també una important fàbrica de llonganices.

Vegerem lo més interessant del poble, y sa iglesia parroquial, essent molt ben obsequiats pel soci delegat de aquest CENTRE, el senyor ecònom mossèn Antoni Vila, qui havia ja parlat ab l'ermità de Bellmunt, a fi de que preparés allotjament pera la comitiva. Al despedir-nos de tant atent sacerdot, ens manifestà que sentia en l'ànima no poguer acompanyar-nos fins al santuari a causa de la festivitat de l'endemà.

Dinàrem a l'hostal de casa la Victoria, aon se menja bastant bé y a preus arreglats.

Ab l'objecte de poguer alleugerir-nos de l'equipatge y seguir el camí sense perdre temps, varem buscar un guia y un matxo; puix, de trobar-nos sols y ab la fosca dins del bosch, hauria sigut molt fàcil perdre-ns y haver de passar la nit al ras, que ab el fred que feya no hauria sigut pas gaire deliciós.

El guia que se'ns facilità era en Severi Vaqué, xicot jove y servidor.

Sortirem a les tres quaranta-cinch minuts, dirigint-nos per vora la casa de camp anomenada Càn Pla, y, seguint el bell camí que atravessa'l torrent d'Archs, pas-sàrem prop la casa de Redorta y Hostal del mal Govern, aon comença la montanya. Varem pujar al Padronet, petit pilar aixecat sobre un precipici y que conté una cape-

Sant Pere de Torelló

lleta ab una imatge. Als tres minuts se passa per la font Vidrianera, de la que brolla abundant doll d'aigua, y desde quin punt se contemplen grandiosos espadats. Desde aquí fins al peu de l'ermita començarem a trepitjar neu. Passàrem pel còdol foradat, grossa roca que forma en sa base una petita còva, y als dèu minuts arribàrem al peu de l'alsina grossa, arbre que, segons la tradició, fa més de mil anys que fou plantat. Desde aquest lloch, anomenat *passa farina*, y serpejant l'escabrós camí ab vintiquatre

revolts, en tres quarts pujàrem al santuari de la Mare de Déu de Bellmunt. Eren les sis de la tarde.

Aquesta ermita fou aixecada sobre un espadat turó de roca viva y té uns 1,180 metres d'altitut sobre'l nivell

Camí del santuari de Bellmunt

del mar. El panorama que desde ell s'ovira es extens y variat, puix se domina perfectament el Padró de Sant Pere, Vidrà, Bessora, Sant Quirze, Castells de Bessora y de Milany, Puigsacalm, Pla d'Ayats, serres de Cabrera, Montserrat, Montseny, Guilleries y els més enlairats pichs dels Pireneus.

A l'endemà al matí, al llevar-nos, disfrutàrem d'un espectacle meravellós y sorprenent, puix durant la nit havia caigut una forta nevada, que deixà, tant la montanya del santuari com ses veïnes, blanques com un llençol, puix n'hi havia més d'un pam, y en els revolts del camí, a causa del fort vent que bufava, se n'hi apilotaren grans munts. Davant d'aquesta inesperada, encara que natural sorpresa, ab gran recança tinguérem de desistir de baixar per la part de Vidrà y Bessora, puix per aquest camí la neu era molt més abundosa y per lo tant impossible passar-hi sense exposar-se a algun perill.

Mentres s'estava preparant l'esmorzar, sortírem pels voltants de la casa a fer algunes fotografies, perquè semblant ocasió era difícil que se'ns tornés a presentar.

Visitàrem després l'iglesia de l'ermita, de primitiva fàbrica romànica; però ab les restauracions que s'hi han portat a cap ha perdut bona part del seu mèrit. S'hi venera una estatueta de la Verge, esculpida en marbre blanch.

A dos quarts de dèu, desafiant el fred, el vent y l'espessa y baixa boira, ben embolicats ab les mantes, la gorra fins als ulls y tremolant de debò, emprenguerem la marxa, passant davant el guia ab son matxo pera poder obrir pas; puix, sense aquestes precaucions, cap dels set expedicionaris s'hauria atrevit a passar avant: ja que la constitució de la montanya, ab sos xaragalls y rocam y el no veure-s rastre del camí, feya quasi impossible la baixada sense perill d'estimbar-se. Tres hores hi posàrem fins a Sant Pere, havent passat bona part del temps admirant els bells panorames que a cada pas se descobrien, y omplint clixés a dotzenes, ja que l'esplèndid paisatge, realçat per la forta nevada, s'ho mereixia de sobres.

Havent dinat al mateix hostal que'l dia abans, ens dirigírem cap a Torelló a dos quarts de quatre de la tarde, passant per la celebrada font Santa, quines aigües sulfuroses són prou conegudes, y vorejant el riu anàrem a parar al pont de tres arcades que atravessa'l Gés, arribant a l'estació a tres quarts de cinch, aon prenguerem el tren pera retornar a Barcelona.

ELS ENCANTATS DE CANABALL

Un de mos ascendents vivia en son castell de Canaball, veritable palau, ricament decorat y voltat de bonichs y frondosos jardins, quals passeigs hermozejaven una munió de sortidors ab llurs variats jòchs d'aigua. Allí donava grans festes obsequiant a sos hostes ab balls y abundants dinars de ben condimentades viandes; després de servit el cafè portaven una gran pipa que tenia set boquilles, de les que en donava una a cada un dels set convidats que més volia distingir.

Montat en cavall blanc, que anava ornat ab bocado y guarniments de plata y brides de seda, portava'l cavaller esperó de plata, y, emboçat ab capa vermella, anava a Figueres els dies que s'hi feya fira. Allí's divertia fent saltar son briós cavall damunt les parades de plats, olles y vidrieria, pagant-ne llargament la trencadiça, en molt més del valor que'ls perjudicats li demanaven.

Morí D. Ventura, que aixís s'anomenava'l cavaller. El castell sense habitants començà a enderrocar-se, y desde allavores, en les nits de lluna, se veyá baixar per la corregada de les Comes, que venien de les penyes de Caltrer, al cavaller emboçat ab capa vermella, portant en ses bòtes esperons de plata, montat en son cavall blanc, que guiava ab brida de seda y bocado de plata; seguint-li al darrera una llegió d'encantades, mentres altra llegió també baixava pel córrech d'enfront, dit de Boets, y, al juntar-se en lo que foren jardins, allí feyen rodona, ballaven y brincaven tota la nit, fins que a l'apuntar el dia, a l'alçar-se l'auba, s'enlairaven de la terra y, recargolant-se per vigues, enteixinats y arbres dels voltants, se convertien en boira que's fonia al sortir el sol.

Devegades se posaven a filar, y ditxós del que trobés una madeixa d'aquest fil! May més se li acabava mentres no digués: «Maleit sigui'l fil!»

Altres nits extenien roba, qual blancor se divisava de lluny; moltes vegades eixiren gent dels encontorns a l'ob-

jecte d'arregregar alguna de les peces de roba exteses, puix que, com les madeixes de fil, tampoch s'acabaven, sempre duraven, per més que se'n tallés; però a l'avançar la gent, reculava l'extesa, y si algú s'apropava pera poder-la recullir, sobtadament desapareixia, sèns que's vegés a ningú que la tregués: sols se sentien grans rialles de les encantades.

L'hereu de cân Benejam, al ser un dia en son olivar, que llinda ab terres de Canaball, arreglegà un troç de tela, la portà a sa casa y, per més llençols que en tallaren, no s'acabà: sempre quedava'l meteix troç de tela; però temps després, altre jorn, s'embolicà'l fil ab que cosia la jove, ia que, amoïnada per no poder-lo desembolicar y sèns pensar, digué: «Maleit sigui'l fil!», y desseguida desaparegué fil, llençols que cosia y tela recullida.

Un dia l'avia Serafina y les noyes Vicenta y Marieta *doctores*, conegudes baix eix motiu per ser filles del senyor metge del Port de la Selva, anaren a fer llenya, y al ser enfront de les ruïnes del castell arrencaren en la riera, que passa besant sos murs, una mata d'estepa, trobant-hi sota una llosa, que aixecaren per ser voltada per les arrels, deixant al descobert un petit forat del que sortí un fum prim com un fil que pujant se convertia en boira. Les dues joves, molt admirades, avisaren el cas a l'avia, mostrant-li'l fum, y ella les hi recordà que aquells volts eren dels encantats. Aleshores sentiren veus que sortien de la boira, dient: «Veniu, veniu ab nosaltres a Cabezadorra», nom del pich més elevat dels de la cinglera de Caltrer.

Un dia la jove de cân Xeda treballava en Canaball, y, tenint una criatura de poch mesos, la deixà adormida en la roba. Al cap d'una estoneta d'estar allí, se posà a plorar, y se sentí una veu que deya: «Se coneix que no es filla teva, que aixís la deixes plorar». Va anar a la roba y va veure que la criatura que allí plorava no era la seva: l'hi havien cambiada. Ab gran desconsol se n'anà a casa seva a l'Aball ab la nova criatura, tornà'ls següents dies a treballar allí meteix, y en un d'ells, a l'hora de brenar, a l'anar a la roba vegé ab molta alegria que li havien tornat la seva filla.

Entre altres aucells, criava una merla que un dia, molt contenta, cantava posada en un taronger. Passava una guilla, y al sentir-la li preguntà: «Què tens, merla, que estas tant contenta?» Ella contestà: «No t'ho vuy pas dir». Insistent la guilla, la merla digué: «Tinch tres merlots lo més bonichs». Volgué veure-ls la guilla; y, per més que la merla no volia ensenyar-los dient: «No vull, que te'ls menjaries», tant insistí la guilla, que logrà veure-ls. Volà la merla pera anar a buscar menjar, y la guilla, aprofitant l'absència, pujà dalt de l'arbre y se menjà'ls merlots. Retorna la merla, y al veure-s sense merlots, ab gran sentiment exclamà: «Cailla, guilla, que t'has menjat els merlots!» Ella ho sentí y negava tal fet. Aleshores la merla li digué: «Si es aixís, si no es veritat, jura-ho damunt d'un goç mort», prova que acceptà la guilla. La merla anà a trobar un goç, y, explicat el cas, li digué: «Si vols fer el mort ajegut damunt d'un formiguer prop de la font de l'Abril, te prometo, en paga, un fart de menjar, un de beure y altre de riure». Acceptà'l goç y prestà jurament de fer-ho en la meteixa font de l'Abril. El goç s'ajegué damunt d'un formiguer que allí hi havia, quedant promptament cobert de formigues. Comparegué la guilla, y al veure-l comença a flairar-lo, dient: «Es viu! Es viu!; a lo que la merla contestà: «Aixís tú, que no t'hauries menjat els merlots». Torna a flairar la guilla, y, en moment oportú, el goç l'agafà del coll y l'escanyà. La merla, molt contenta, volguent cumplir lo promès acompanyà'l goç a l'Aball, y, parant-se davant de càn Mas, aon feyen gran festa per tenir casori, se posà en el balcó cantant y revolotejant pera distreure als convidats, lo que conseguí fent que tots sortissin al balcó, a l'objecte d'agafar-la. Estant aixís distrets, s'aprofità'l goç, pujant al menjador y menjant tot lo que volgué, fins que, ja tip, se n'anà, fent lo meteix l'aucell, prenent-ne gran volada, y els convidats se trobaren sense dinar.

Veyent que tres traginers sortien de càn Payret carregats de vi llurs matxos que portaven a la plana, la merla's posà damunt d'un bot, y el traginer pegà garrotada pera

agafar-la, reventant-lo, lo que'l goç aprofità pera beure-se'n el vi.

D'allí pujaren al convent de Sant Pere de Roda, aon tres frares molt vellets prenien el sol. La merla, cantant, se posà damunt del barret d'un d'ells. L'altre frare, al veure això, pegà garrotada pera agafar la merla, però tocà el cap del company. Aquest torna la garrotada, corre'l tercer pera despartir-los, y els tres trabaren gran batalla, ab molta divertició de la merla y del goç, cumplint-se d'eixa manera la promesa feta.

Quan l'avia de càl Marrà de l'Aball, ab sa burra, que entre les dues sumaven cent vintidós anys, anava a buscar llenya, ni una ni l'altra, a causa de llurs molts anys, podien caminar. Pera que la burra caminés li donava una empenta per darrera y una bastonada, al mateix temps que cridava: «Arri, burra! Mal llus te toch!» La burra caminava un parell de passos, y, aturant-se de nou, la vella exclamava: «Aixís els encantats de Canaball se'ns emportin la burra!» Apareixia la merla y, volant fent cercols damunt d'elles, els venia sòn, quedant adormides, y al despertar se trobaven a Boet, en el siti la Brugueda. Feta la llenya, l'avia, cançada, tornava a reclamar auxili dels encantats, dient: «Aixís els encantats ens baixessin avall de rech Aixart». Quedava adormida, y al despertar se trobava baix dit rech, prop del molí d'en Payret.

ROMUALD ALFARAS

(Delegat a Figueras)

BIBLIOGRAFIA

Bulletin annuel de la Société des Excursionnistes Marseillais. — 6me année, 1902.

Ab tot y els pochos anys que té d'existencia aquesta activa Societat, compta avuy dia 2,561 socis residents. En son anuari corresponent a 1902, ademés del *Compte Rendu*, en el que's detalla les nombrosíssimes excursions que s'han fet durant l'any, publica 'ls següents articles: *Le Massif de Puget*, per Alphonse

Callot; *Les Sarrasins en Provence*, per Reynier-Vigne; *Une Excursion en Provence en 1656*, per J. Fournier; *Ascension du Mont-Blanc*, per Louis Robach; *Ascension du Pic d'Aneto*, interessant relació, per Maurice Bourgogne; *Traversée des Trois-Pics de Belledonne*, per Ant. Pellicé; *Maritima Avaticorum*, excursió arqueològica al Gran Hotel dels Banys de Fos sur Mer, per René Gombault; *La Fête aux Saintes-Maries de la Mer*, per Gustave de Laget. En el *Llibre d'or* anota les ascensions de més de 1.000 metres altitud y el nom dels socis que les han portat a felicitat.

Les établissements Gallo-Romains de la Plaine de Martres-Tolosanes, per M. Léon Joulin.

La *Société Archéologique du Midi de la France* ha enviat, junt ab ses Memories, la citada obra de M. Joulin, un de sos membres més distingits. Va acompanyada de tres plans de la *villa de Chiragan*, gravats de construccions en el successiu desenvolupament de la *villa*, detalls, ornaments arquitectònics, decorats interiors, inscripcions, marbres, terres cuites, conjunts, estatués y mil preciositats més que fan complert y important l'esmentat treball. Entre'l text n'hi ha també d'intercalats, entre altres la vall del Garona, de Bagnères-de-Luchon a Toulouse, etc.

Bulletin de la Société Languedocienne de Géographie. Montpellier. — XXVme année, 1902.

Conté en primer lloch un article molt notable de M. Grasset-Morel sobre *Montpellier, ses Sixams, ses îles et ses rues*; un altre acompanyat de belles il·lustracions sobre la *Montagne Noire*, per M. J. Calvet; *La Colonisation française dans le nord de l'Afrique, et la culture de l'olivier dans l'ancienne Byzacène (Tunisie Centrale)* se titula un altre de A. Duponchel; y, per fi, un de O. Justice sobre Mèxic, son pervindre econòmic, produccions, etcètera.

PUBLICACIONS REBUDES

Bulletin de Société Archéologique du Midi de la France. Toulouse. Núm. 28. Séances du 26 Février au 16 Juillet 1901.

Revue des Pyrénées. Toulouse. Març-Avril 1903. — *L'Art a Toulouse*, per G. Douais. — *A propos des deux mers Pyrénéennes*, per Paul Labruche, etc.

Bulletin Pyrénéen. Pau. Avril 1903. — Entre'ls articles més interessants que publica mereix especial esment: *Le Taillon*, ab dues fototopies de Vignemale, per L. L. B. — *L'Iguzquimendi et l'Arzamendi*, per Phagoa. — *De Bagnères a Pierrefitte en hiver*, per Georges Ledormeur. — *Vallée de Ferrières et col de Bazès*, per Piquaumin. — *La Grotte de Bétharram*, ab una fototopia, per B. — *Esquisse Toponymique sur la vallée de Caunterets*, per Alphonse Meillon.

Alpi Giulie. Trieste. Marzo-Aprile 1903. — Publica: *XXI Congresso Generale ordinario*. — *Il Plauris* (il·lustrat), per O. Rossi. — *Una nevicata sullo Stelvio*, per A. Tribel. — *Moviment social*.

Ymer. Stockolm. Núm. 1^r 1903. — Revesteixen especial interès els articles sobre un viatge a través de l'Asia Central, Geografia de les regions de Mälör, y nous descobriments referents a l'art de l'època paleolítica. Tots ells van profusament il·lustrats.

Bulletin de la Société Ramond. Bagnères-de-Bigorre. Terçer trimestre, 1902. — Es recomanable: *Explorations Ariégeoises*; *Le Mont-Vallière*, per H. Marcaillou-d'Aymeric. Publica ademés una necrologia y un retrat d'en Charles Frossard, ex-president de la Societat.

Bulletin du Club Alpin de Crimée. Odessa. Núms. 1 a 4, 1903. — *Excursions a Novorossysk y Krasnaja Poliana*, per A. A. Brauner.

Le Piolet, Genève. Núms. 3 y 4, 1903. — Xme aniversari del Piolet-Club; *L'Ascension du Cervin y Une excursion au Mont-Blanc en 1858* (continuació).

Revista Touring Club Italiano. Milano. Aprile 1903. — Publica curiosos articles sobre tota classe de sports. Les 40 planes de text vénen il·lustrades ab multitud de fotogravats y dibuixos.

Archivo Bibliografico da Bibliotheca de Coimbra. Núms. 1, 2 y 3 de 1903. — Ademés de les publicacions rebu-

des, publica, en la secció de *Inéditos* d'aquella Biblioteca, un estudi sobre una Bíblia Hebraica existent en la mateixa.

Annuario da Universidade de Coimbra. 1902-1903.

A Tradiçao. Serpa. Núms. 1, 2 y 3 de 1903. — Publica curiosíssims articles sobre cançons populars, tradicions, creencies, literatura, etc.

Club Alpin Français. Paris. Núms. 3 y 4, 1903. — Direcció Central, Crònica de les seccions, Crònica alpina, Bibliografia, etcètera.

O' Instituto. Coimbra. Núms. 3 y 4, 1903.

L'Alpiniste. Genève. Núms. de Mars y Abril. — *Ascension du Mont-Blanc*, per Baud-Bovy, ab il·lustracions. — *Espéleologie*, per E. A. Martel. — *Ascension de la Barre des Ecrins*, per Ant. Pellicé.

Revue des études anciennes. Bordeaux. Núm. 1, 1903. — Entre altres articles, en publica un de M. G. Radet, titulat *Recherches sur la Géographie ancienne de l'Asie Mineure*.

Bulletin Hispanique. Bordeaux. Núm. 1, 1903. — Conté diferents articles de P. París, Fr. Simón y Nieto, E. Piñeyro, A. Morel-Fatio, etc.

Bulletin de Club Alpin Russe. — Hem rebut el primer número del Butlletí d'aquesta novella Societat de Moscou, que conté interessants articles acompanyats de bones il·lustracions.

CRÓNICA DEL CENTRE

ABRIL DE 1903

SESSIONS OFICIALS

SESSIÓ PREPARATORIA. — El dia 17 se determinà l'excursió a Orrius y Argentona que havia de tenir lloch el diumenge dia 19.

FESTA PATRONAL DE SANT JORDI. — Com de costum, el dia 23 va celebrar-se una notable vetllada literaria en honor del Sant patró de Catalunya.

Presidí l'acte D. Cèsar August Torras, qui tenia al seu costat representants de l'Ateneu Barcelonès, de l'Econòmica d'Amichs del País, de l'Associació Arqueològica, de la Lliga Regionalista, de la Lliga de Catalunya y de l'Unió Catalanista.

Començà l'acte, després d'unes breus paraules del President, ab *El Drach moridor*, bonich treball degut a la ploma del distingit escriptor D. Jaume Maspons y Camarasa, en el qual fa una atinada comparació entre la llegenda popular y l'estat actual de nostra patria.

Després d'haver llegit el senyor Rocafort una notable poesia del senyor Ubach y Vinyeta titulada *Música folla*, el senyor Serra llegí una magnífica composició en prosa, escrita per la seva deixeble la distingida senyoreta Sara Llorens y Carreras, y que porta per títol *Un Recort de Colegiala*.

El mateix senyor llegí la bonica poesia *Montsenyenca*, d'en Novellas de Molins, donant-nos per fi a conèixer un treball seu que's titula *Les balances d'en Biel*.

Es un quadro de costums molt ben observat ab un marcat fons d'humorisme.

D. Narcís Oller llegí un molt ben escrit treball titulat *L'amich de la infància*, que fou molt celebrat per tota la concurrència, que l'escoltà ab molta atenció.

Meresqué aixís mateix l'elogi dels concorrents l'hermosa y entusiasta poesia *L'estellada*, que fou llegida ab molt calor y entusiasme pel seu propi autor, el senyor Rahola.

El senyor Cabot y Rovira'ns donà a conèixer dues magnífiques y patriòtiques poesies titulades *El Roser de Sant Jordi* y *El Testament*, de les que omitim donar detalls per pertànyer al llibre que ab el títol *A cop calent* publicarà aviat l'esmentat senyor y del que se'n tenen bones notícies.

El President féu una brillant peroració en la que donà les gracies als que havien contribuït al bon èxit de la festa, y explicà la significació de l'acte celebrat.

Tots els treballs foren sumament aplaudits per la nombrosa concurrència que assistí an aquesta solemne sessió.

EXCURSIÓ A CABRILS, ORRIUS Y ARGENTONA. — Reunits a l'estació de França'ls Srs. C. A. Torras, Soler y Escofet, Vallis (Lluís), Espelt, Pont, Francolí, Moharra, Tresserra, Torras y Buxeda

(Cèsar y Joseph M.^a), sortiren en el tren de les sis del matí.

Arribats a Vilassar, emprehueren la marxa cap a Cabrils, trencant de camí a cosa de la meitat del que uneix abdues poblacions, pera anar a visitar el veïnat del Sant Christ, aont es de notar l'antiga casa Amat, ab gòtica torre emmarletada y ornada de bells finestrals, a l'igual que la casa. En el propi veïnat, junt a altres dues cases, hi ha l'antiga capella romànica de Sant Cristòfol, que posseeix en son interior una curiosa pica d'aigua beneïta, un vell retaule mig-egal darrera l'altar, en el lloch que serveix de sagristia, y un frontal fet de rajoles de València. Seguiren via dret a Cabrils, donant una ullada a l'iglesia y al pintoresch poblet, y visitant la rabaçada alsina de can Tolrà, molt renomada en la comarca. A casa en Miquel Planas se'ls posaren de manifest distintes troballes arqueològiques de distintes èpoques, fetes als voltants de Cabrils, monedes, utensilis, armes y projectils, desde l'edat de pedra y de l'època romana a la mig-egal. En Miquel Planas tingué l'amabilitat d'acompanyar-los en llur camí vers a Orrius, fins prop del coll dels Quatre Camins. En aquest lloch se descobreix molt bona vista sobre les valls d'Orrius y Cabrils. Serrejant primer y emprenent seguidament forta baixada per entre bosch, arribaren a Orrius, poble molt ben situat a redós dels turons de Sellechis, en una tancada vall, oberta sols pels curs de la riera d'Argentona.

L'iglesia, d'arquitectura ogival, ha sofert varies reformes, especialment en la fatxada y campanar, del tot nous. Entrant a dreta, formant la primera capella del temple, hi ha la primitiva iglesia romànica. Es interessant una urna reliquiari d'un altar de la dreta; en l'últim altar, a mà esquerra, s'hi troba un notable retaule gòtic, quals taules representen en llurs pintures escenes de la vida de la Mare de Déu. Els acompanyà en la visita a l'iglesia l'entusiasta propietari d'Orrius n'Andreu Prat y el senyor Rector, qui'ls posà de manifest quant els pogué interessar.

En companyia de l'expressat Sr. Prat anaren a visitar l'antiga casa March y l'iglesia dels templaris, Sant Pere d'Orrius, distant cosa d'un quart del poble y en direcció a Argentona. L'iglesia, abandonada, serveix actualment de corral de bestiar. Son exterior presenta un bonich aspecte ab ses velles parets recobertes d'aura y ses petites aspitlleres finestretes, convertides en buchs d'abelles. En el BUTLLETÍ del CENTRE s'han donat, en altres voltes, pormenors referents an aquest antich y senzill monument. La casa March està situada a poca distancia. Segons tradició

era'l convent dels templaris. Actualment està molt malparada y hi viu un masover. Conté encara detalls arquitectònichs molt apreciàbles.

Seguiren camí cap a Argenton, passant pel veïnat de Clarà y les cases de Càn Manreset y Caramany, anant a trobar la carretera que porta a Argenton.

En aquest punt visitaren l'iglesia, que posseeix un notable retaule y una ben treballada trona, de lo que se n'ha parlat ja altres voltes en el BUTLLETÍ. Se vjstà també la Font Picanta, y per la carretera d'Argenton a Vilassar se retornà an aquest últim punt. El trajecte de carretera es molt distret pels punts de vista que agafa, trobant-se distintes torres y masies, algunes molt boniques, en particular la del Sr. Garí, encara no del tot terminada, bella obra de l'arquitecte Sr. Puig y Cadafalch, en el veïnat del Crós. Més enllà's passa pel veïnat d'Agell, y, acostant-se cap al mar, s'arriba a Vilassar. Allí prengueren el tren, que'ls retornà a Barcelona.

Durant el curs de l'excursió se traqueren vistes fotogràfiques, dels distintes punts recorreguts, pels Srs. Espelt, Francolí, Pont, Torras y Valls.

CONFERENCIES

El dia 3 va donar-nos a conèixer el jove escriptor en Joseph Carner l'obra que té a punt de publicar que porta per títol *Llibre dels poetes*.

El senyor Carner es un autor ple d'entusiasme y fe en l'art, pera'l que demostra posseir molt apreciàbles condicions.

Aixís ho pogueren apreciar quan llegí'ls principals fragments de les tres parts de que consta aquest important treball.

De la primera part, que porta per títol *Biografia*, en llegí, entre altres, les boniques poesies: *Negre y Rosa*; *Cant de poeta y Natura*.

Somnio es el nom que porta la segona part, de la que'ns féu saborejar les composicions: *Júpiter*, *Llucifer*, *Popa y Prometheu*.

Faules, *Madrigals*, *Epigramas*, *Glosas y Himne* són els que'ns féu conèixer de la tercera part, titulada *Labor*.

Tots ells són interessants treballs y importants notes en les que s'hi sent bategar l'ànima d'un artista, y aixís ho sapigué apreciar la nombrosa concurrència que assistí a l'acte, que pre-

mià'l treball del senyor Carner ab forts aplaudiments, felicitant-lo y alentant-lo pera que segueixi pel camí emprès.

CONTRIBUCIÓ A L'ESTUDI DEL FOLK-LORE BERGADÀ — El divendres dia 17 se va llegir un curiós estudi de D. Ramon N. Soler y Vilabella respecte al llibre del Puig de La-Baells, que desde temps immemorial posseïen en aqueixa pagesia y era una mena de dietari ont hi anotaven fets històrichs de la terra y de per tot arreu, juntament ab altres datos (y pot-ser eren aquests els que ara s'apreciarïen més, per ser tal vegada'ls més veritables), formant un conjunt molt heterogeni, com se pot veure per les següents cites, copiades en 1835 del llibre tant anomenat, que no se sap ont ha anat a parar:

«En lo any 387 se decretà no casar-se los capellans.

»En 410 se posaren las campanas en Blancafort.

»En 851 se treya carbó de pedra de la mina del Estany.

»En 23 d'Abril de 1131 se digué la primera missa al Santuari de Serchs.

»En 1131 lo Sr. Rector de Blancafort, Moss. Joseph Puig, no volia que's fessen balsos, contradanças ni corrandas altas.

»En 1251 se va cremar la ciutat d'Atanaga, ciutat que's creu que era Berga. Constava de 16,000 casas, 56 iglesias, 8 parroquias, 6 convents. Esta ciutat se va fer cremar per lo turch Ballàs, per haberli mort un fill seu. Ballàs va pujar ab 40,000 moros.

»En 1347 lo turch Coldebadella va tenir una batalla ab don Joan Casas, governador de Blancafort. Hi va haber 89 moros morts, 6 cristians morts y 3 de ferits. Los moros foren enterrats al coll de l'Oreller. La partida o forsa dels moros era 2,000, la dels cristians de 2,551 y 680 somatens y dia 8 de Juny.

»En 1351 lo molí de la Font gran se posà a moldrer sal, per ordre del turch Ballàs, que ja era governador de Berga y se posà un magatzem a la casa del Gall y guardat per 55 moros, y lo molí també guardat per 50 turchs. Los días que molia sal per los de la vila de Blancafort, Llinás y Palomera, se molian 102 fanegas de sal.

»En 1351 lo blat se venia al molí de la Font gran a 3 pessetas la cuartera y lo blat de moro a 3 pessetas y mitja».

El Sr. Soler, al tractar d'aquestes notes y algunes poques més que n'hi ha, s'extén en consideracions atinades y erudites que varen merèixer els aplaudiments de la concurrència.

EXCURSIÓ DE RIPOLL A OLOT Y SANT FELIU DE PALLAROLS.

— El mateix dia 17, en Martí Estany llegí la memoria referent an aquesta excursió, que va esser molt aplaudida y que publicquem íntegra en aquest número.

CURS DE GRAMÁTICA CATALANA. — Durant el mes d'Abril en Rossendo Serra ha continuat explicant les lliçons de gramàtica. De conformitat ab el plan que ve seguint, ha desenrotllat les materies que a continuació s'expressen:

Dia primer. — Adverbi.

I. De modo.

Observacions sobre *apler*, *apleret*, *ras*, etc.

II. De temps.

Observacions sobre *antany*, *enguany*, *suara*, *adès*, *tantost*, etcètera.

Locucions adverbials.

(Barbrismes. Cambis de lloch de lletres y sílabes: *tomàquet*, *radera*, *gamatzem*, *redamen*, etc.)

Dia 3. — Continuació dels adverbis.

III. De lloch.

Observacions sobre *arreu*, *dassà*, *dallà*, etc.

IV. De quantitat.

V. D'afirmació y de negació.

VI. D'ordre, de comparació y de dubte.

Locucions adverbials.

(Barbrismes. Alteració dels finals de paraula. — I. Afegiment de *t*: *vaport*, *comerts*. — II. Afegiment de *n*: *clíman*. — III. Afegiment de *ch*: *march*. — IV. Afegiment de *l*: *llombrigol*.)

Dia 7. — Preposició.

Observacions sobre *ab* y *am*, *desde* y *des*, *vers* y *envers* y *per*.

(Barbrismes. Supressió de vocals. — I. Inicials: *xarop*, *gafar*.

— II. Medials: *cargol*, *Treseta*.)

Dia 14. — Conjunció.

Copulativa, disjuntiva, adversativa, condicional, comparativa, causal, final, ilativa y continuativa.

Observacions sobre *anc*, *donchs*, *puix*, etc.

Locucions conjuntives.

(Barbrismes. Mala posició de la *R*. — I. Postposició: *garnota*,

bargueta. — II. Anteposició: *fràbrica, Grabiél*. — III. Afegiment indegut: *tartrana, dinamitra*.)

Dia 17. — Interjecció.

Concepte general.

Enumeració de les principals interjeccions.

Eufemismes que s'haurien d'evitar.

Dia 21. — Sintaxis.

Elements del discurs.

Concordància.

I. De l'article ab el nom.

II. Del substantiu ab l'adjectiu.

(Barbrismes. Forma mixta resultant de la confusió de dues formes: *amb, fusill, entropessar, hisienda*, etc.)

Dia 24. — Continuació de la concordància.

III. — Del subjecte ab el verb. Enumeració dels diferents casos.

(Barbrismes. Continuació de les formes mixtes. — I. Catalano-castellanes: *recebre, belabarquí*, etc. — II. Bifurcació de sentit: *entrapussar*.)

Dia 28. — Us de l'article propi.

Us del comú definit.

Id. del comú indefinit.

(Barbrismes. Catalanisació dels mots castellans. — I. Pronúncia catalana: *parque, Fernando, palacio*. — II. Supressió de la *o* final: *servici, ingenier, obscur, sèptim*.)

El CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA sols se declara responsable de lo contingut en la *Secció Oficial* del seu BUTLLETÍ, deixant íntegra als respectius autors la responsabilitat dels treballs firmats.